

УДК 336.01:336.6

Г. В. Корнійчук,
к. е. н., докторант, ННЦ "Інститут аграрної економіки" НААНУ

DOI: 10.32702/2306-6792.2018.21.7

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

H. Kornijchuk,
PhD in Economics, doctoral student of NSC "Institute of Agrarian Economy" NAASU

THE DIAGNOSTIC SYSTEM CONCEPTUAL MODEL OF THE ENTERPRISE FINANCIAL POTENTIAL

У статті висвітлено результати якісного аналізу та узагальнення сучасного теоретичного базису управління фінансовим потенціалом підприємства та авторські обґрунтування концептуальної моделі формування системи його діагностики. Аргументовано, що діагностика фінансового потенціалу є важливим та необхідним елементом ефективної системи управління процесами його формування та використання.

Обґрунтовано алгоритм формування системи діагностики фінансового потенціалу. Визначено необхідні передумови його практичної реалізації: урахування специфіки господарської діяльності підприємства, рівня розвитку фінансового потенціалу, врахування тенденцій і динаміки зовнішнього економічного оточення.

Авторська модель діагностики фінансового потенціалу дозволяє оперативно відслідковувати динаміку та тенденції процесу його формування і використання, завчасно встановлювати небажані відхилення від запланованого тренду, своєчасно адаптуватися до можливих змін в економічних умовах функціонування підприємства.

The article highlights the results of qualitative analysis and the enterprise's financial potential management modern theoretical basis generalization and the author's substantiation of its diagnostic system conceptual model formation. It is argued that financial potential diagnostics is an important and necessary element of an effective system for managing the formation processes and use.

The algorithm of forming a system of financial potential diagnostics is substantiated. The necessary prerequisites for its practical implementation are determined: taking into account the specifics of the enterprise economic activity of, the level of financial potential development, taking into account the trends and dynamics of the external economic environment.

The author's model of the financial potential diagnostics allows fast monitoring of the dynamics and trends of its formation process and use, to set up in advance the undesirable deviations from the planned trend, to adapt in time to possible changes in the economic conditions of the enterprise operation.

The methodical tools choice is expedient to carry out in the contour of the following methods: quantitative (index, balance absolute and relations of quantities, elimination, rows of dynamics); qualitative (comparison, expert assessments, construction of a system of indicators, substantiation and systematization of factors, generalization, elimination); financial-economic analysis (coefficient, horizontal, vertical, trend, comparative, DuPont system); economic and mathematical (factor, correlation, regression and discriminant analysis; linear and nonlinear programming).

Standardized algorithm availability for diagnosing financial potential allows quickly tracking the dynamics and trends of its formation and using process, to set up unwanted deviations from the planned trend in advance, to adapt in time to possible changes in the economic conditions of the enterprise operation.

The development and implementation of the financial potential diagnostics system on the basis of the proposed conceptual model should be made taking into account the specifics of enterprises economic activity, the level of development of its financial potential, as well as trends and dynamics of the external economic environment.

Permanent diagnostics of the company's financial potential is an important and necessary element of an effective system for managing the processes of its formation and use.

Ключові слова: концептуальна модель, фінансовий потенціал, фінансові ресурси, діагностика, методи та інструменти діагностики, аналіз, підприємство.

Key words: conceptual model, financial potential, financial resources, diagnostics, diagnostics methods and tools, analysis, enterprise.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Динаміка економічного розвитку визначається наявністю та ефективністю використання обмежених економічних ресурсів. З роз-

витком соціально-економічних систем суттєво змінюється місце і роль у відтворювальному процесі окремих з них. На нинішньому етапі розвитку вітчизняної економіки домінує

значення мають фінансові ресурси. Від їх наявності та умов доступу до зовнішніх джерел формування залежить конкурентоспроможність, перспективний економічний розвиток та ефективне функціонування кожного підприємства. Вирішення цього завдання базується на формуванні та раціональному використанні фінансового потенціалу, перманентна діагностика якого є важливим елементом сучасного фінансового менеджменту.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що нині теорії та методології управління фінансовим потенціалом приділяється значна увага вітчизняних та зарубіжних вчених. У контексті тематики цієї статті варто акцентувати увагу на результати дослідження В. Бикової, О. Гудзь, Ю. Гудзь, М. Дем'яненка, І. Зеліско, В. Кивачука, О. Непочатенко, П. Стецюка, Н. Трусової, Н. Танклевської [1—10]. В роботах цих вчених розкриваються такі аспекти проблеми як економічна суть та складові фінансового потенціалу, методи та прийоми його оцінки, формування концептуальних основ та ефективних механізмів управління фінансовим потенціалом. Досить глибоко розроблена і методологія фінансової діагностики. Проте такий її аспект, як діагностика фінансового потенціалу в науковій літературі представлений варіативно та не досить повно, залишаючи її методологію на професійну компетенцію менеджерів підприємств.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті полягає у проведенні критичного аналізу сучасної теоретичної платформи управління фінансовим потенціалом підприємства в контексті обґрунтування концептуальної моделі формування системи його діагностики.

ВИКЛАД ОСНОВНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Управління фінансовим потенціалом підприємства реалізується через раціональні та ефективні управлінські рішення. Для їх прийняття менеджери повинні володіти оперативною, релевантною та достовірною інформацією про реальний стан справ у зовнішньому економічному оточенні та внутрішньому становищі підприємства, а також про можливий їх небажаний вплив на тенденції розвитку об'єкта управління. Своєчасне виявлення такого впливу дозволяє зав-

часно внести відповідні корективи та адаптуватися до змін. Особливо це важливо у короткостроковому аспекті, коли несвоєчасна управлінська реакція на зміни може призвести до помітних негативних наслідків. Одним із найбільш ефективних інструментів вирішення цього актуального питання є фінансова діагностика.

Для формування ефективної системи фінансової діагностики існує необхідність визначення основного термінологічного апарату у цій предметній сфері. Аналіз показує, що термін "діагностика" немає однозначності в інтерпретації його економічного змісту окремими авторами. Найбільш представницькою є позиція, прихильники якої при визначенні економічного змісту діагностики акцентують увагу на практичних аспектах. Так, А.А. Бачурін розглядає діагностику як аналіз та оцінку економічних показників роботи організації на основі вивчення окремих результатів й неповної інформації з метою виявлення можливих перспектив її розвитку і наслідків поточних управлінських рішень [11, с. 84]. На думку Т.Б. Бердникова та В.І. Титова, діагностика — це процес встановлення та вивчення ознак, які впливають на виробничу діяльність підприємства; вимірювання основних характеристик, які відображають стан машин, приладів, технічних систем, економіки та фінансів господарюючого суб'єкта для передбачення можливих відхилень від стійких та стандартних значень, а також запобігання порушень нормального режиму роботи" [12, с. 9; 13, с. 28].

Окремі автори розглядають діагностику як частину теоретико-методологічного базису дослідження. Наприклад, Н.Г. Гавриленко вбачає в діагностиці "вчення про методи та принципи розпізнавання дисфункцій і постановки діагнозу ... аналізованому об'єкту з метою підвищення ефективності його функціонування та життєздатності в умовах вільної конкуренції, вільного нерегульованого ринку" [14, с. 11].

Найбільш прийнятною, на нашу думку, є позиція тих авторів, які розглядають діагностику і як систему наукових знань, і як область практичної діяльності, "що мають на меті дослідження економічних процесів, виявлення сильних та слабких сторін підприємства, визначення способів покращення ситуації, що склалася. Процес діагностування пов'язаний з встановленням характеру порушень нормального ходу економічних процесів на основі типових ознак, характерних для конкретного порушення" [15, с. 112].

У функціональному плані економічна діагностика досить часто отожднюється з економічним аналізом, або розглядається як його складова. Так, І.А. Ліберман називає діагностику ситуаційним аналізом, вказуючи на те, що "це перший вид аналізу, що визначає ситуації, в яких знаходиться підприємство, тобто виявляє обставини, які впливають на весь хід його виробничої, господарської та фінансової діяльності" [16, с. 36]. У спеціальній літературі навіть з'явився вираз "діагностичний аналіз", що інтерпретується як "спосіб встановлення характеру порушень нормального ходу економічних процесів на основі типових ознак, властивих тільки даному порушенню". При цьому він "може виступати в якості попереднього етапу при аналізі сильних та слабких сторін організації, погрозу та її можливостей у формуванні стратегії" [11, с. 84]. У цьому контексті цілком обгрунтованою є позиція тих авторів, які вважають що "з практичної точки зору діагностика являє собою агрегований синтетичний висновок про стан досліджуваного об'єкта, який формулюється на основі різної аналітичної інформації, її синтезу і зіставлення". Тому "основна відмінність діагностики від аналізу полягає в її цільовій спрямованості на виявлення відхилень від заданих цільових орієнтирів розвитку, виявлення локальних і системних причин втрати стійкості латентного або явно-го характеру" [17].

Широка варіація поглядів характерна і для визначення фінансової діагностики. Її розглядають як: "функцію, яка через інформацію пов'язує дослідника з ринками, споживачами, конкурентами, зі всіма елементами зовнішнього середовища та безпосереднього оточення" [18]; "аналітичну процедуру, що має на меті встановити "хворі точки" фінансового механізму підприємств, передбачити на основі тенденцій, що спостерігаються, можливий розвиток подій, розробити необхідні управлінські рішення ... Основна задача діагностики фінансового стану підприємства полягає в постановці діагнозу його фінансового здоров'я і розробці заходів з оздоровлення" [19, с. 3]; "частину фінансового аналізу, націлену на вивчення ступеня ризику" [20]; "процес ідентифікації стану, встановлення діагнозу і прийняття рішення щодо заходів, яких необхідно вжити для підтримки об'єкта в належному робочому стані" [21] або "встановлення і вивчення характеристик, факторів, які характеризують стан об'єкта з метою визначення можливих відхилень, причин їх виникнення й

ліквідації основних порушень в його нормальному функціонуванні" [22].

Підсумовуючи та узагальнюючи проаналізовані вище підходи ми розглядаємо діагностику фінансового потенціалу підприємства як важливий і необхідний елемент фінансової діагностики, що дозволяє досліджувати взаємозв'язок між окремими узагальнюючими показниками формування та використання фінансового потенціалу, відслідковувати динаміку та тенденції цього процесу, завчасно виявляти відхилення від бажаної траєкторії розвитку та формувати рекомендації щодо забезпечення балансу чинників динамічної фінансової рівноваги його розвитку.

Розкриття економічного змісту діагностики дозволяє визначитись з її цільовою орієнтацією, яка нині немає чіткої та однозначної ідентифікації. Основною метою фінансової діагностики окремі автори розглядають "виявлення змін у стані об'єкта в просторово-часовому аспекті" [23], визначення місця, яке займає підприємство в загальному економічному просторі, його поточних виробничих можливостей, споживаних ресурсів [16, с. 36]; "оцінку достовірності поточного фінансового обліку та звітності", що "дозволяє виявляти причинно-наслідкові зв'язки у дисфункціях менеджменту, а потім переходити до побудови пояснювальної і прогностичної моделей функціонування та розвитку підприємства, здійснюючи при цьому попередження його банкрутства" [24]; встановлення та вивчення ознак, вимір основних характеристик, що відображають стан ... фінансів господарюючого суб'єкта, для передбачення можливих відхилень від стійких, середніх, стандартних значень і запобігання порушенням нормального режиму роботи [12]. Ми вважаємо, що таке розмаїття думок не можна вважати свідченням суттєвих розбіжностей між дослідниками у встановленні мети діагностичних процедур. Скоріше це наслідок її адаптації до дослідницьких та прокладних завдань, які вирішує кожен окремий автор за допомогою діагностики.

Виходячи із завдань нашого дослідження ми вважаємо, що метою діагностики фінансового потенціалу підприємства є своєчасне виявлення несприятливих відхилень у його формуванні та використанні для оперативного реагування на негативні тенденції та вчасної адаптації до прогнозованих змін у зовнішньому оточенні та внутрішньому становищі. Для досягнення цієї мети діагностика фінансового потенціалу повинна вирішувати такі основні завдання:

— дослідження чинників, що обумовлюють відхилення та деформації у формуванні й використанні фінансового потенціалу підприємства;

— формування гнучкої системи адаптивного управління фінансовим потенціалом;

— удосконалення технологій та методичного інструментарію оперативного управління фінансовим потенціалом;

— покращення якості та оперативності інформаційного забезпечення системи управління фінансовим потенціалом;

— розвиток системи фінансового забезпечення операційної та інвестиційної діяльності.

Оскільки фінансовий потенціал підприємства складне і багатопланове економічне явище, яке має досить широкий спектр форм прояву, то перед його дослідниками та практичними фінансовими менеджерами стоїть завдання визначення ключових аспектів або елементів такої діагностики. При вирішенні цього питання слід виходити з того, що фінансовий потенціал це не абстрактна категорія, яка існує сама по собі. Він є елементом конкретної соціально-економічної системи і в силу цього взаємодіє з іншими елементами системи, а також чинить вплив на динаміку та траєкторію їх розвитку. Одночасно інші елементи системи мають зворотній вплив на фінансовий потенціал.

У вітчизняній економічній літературі наведено широке коло елементів діагностики фінансового потенціалу. На основі аналізу та узагальнення досліджень з цього питання О.Г. Мельник виділив такі елементи (в авторській інтерпретації — індикатори): 1) фінансової результативності (прибуток/збиток) підприємства; 2) платоспроможності (ліквідності) підприємства; 3) кредитного забезпечення; 4) інвестиційного залучення; 5) облігаційного забезпечення; 6) резервного забезпечення; 7) фінансової безпеки підприємств; 8) балансової та ринкової вартості компанії; 9) сукупної акціонерної дохідності та інвестиційної віддачі; 10) загрози банкрутства [25, с. 49—50]. Погоджуючись в цілому з такою позицією автора варто зазначити, що не всі із зазначених елементів можуть характеризувати тенденції та закономірності формування і використання фінансового потенціалу.

Виходячи з викладеної вище авторської концептуальної позиції, а також результатів аналізу практики управління фінансовою діяльністю вітчизняних агроформувань, ми вважаємо, що найбільш суттєвими елементами діагностики фінансового потенціалу підприємства є:

— діагностика формування та використання фінансових ресурсів, яка дозволяє відслідковувати тенденції і закономірності формування фінансового потенціалу та напрямів його використання;

— діагностика руху грошових потоків інформує про достатність рівня фінансового потенціалу та результативність його використання;

— діагностика ліквідності та платоспроможності надає сигнальну інформацію про структурні аспекти у формуванні фінансового потенціалу та можливу появу диспропорцій і деформацій між його складовими елементами;

— діагностика фінансової адаптивності та фінансової стійкості відображає швидкість та результативність управлінської реакції на суттєві зміни у зовнішньому економічному оточенні підприємства та його внутрішньому фінансово-економічному становищі, що впливають на динаміку формування та використання фінансового потенціалу;

— діагностика рівня фінансових ризиків та фінансової безпеки розкриває джерела генерування загроз та викликів, які негативно впливають на процеси формування і використання фінансового потенціалу підприємства.

Проведення перманентної діагностики фінансового потенціалу визначає необхідність правильного вибору методичного інструментарію її реалізації. Серед інструментів варто виділити такі: фінансовий аналіз, оцінка, нормування, фінансове планування та прогнозування, контроль, моніторинг, регулювання, бухгалтерський та фінансовий облік. Кожен з них має власну сферу компетенції та здійснює певне коло завдань діагностики фінансового потенціалу. А їх спільне та взаємоузгоджене використання дозволяє досягти кінцевої мети організації та реалізації діагностики фінансового потенціалу.

У технологічному плані діагностика фінансового потенціалу підприємства реалізується на основі використання певних методів або їх комбінування. При цьому виділяють наступні методи діагностики: інтегральної (факторної) моделі; експертного оцінювання фінансових коефіцієнтів або фінансових індикаторів; комбінований метод [26, с. 116—117].

Погоджуючись з таким підходом до класифікації методів діагностики необхідно зазначити наступне. По-перше, важко погодитися з тими дослідниками, які декларують, що "...найбільш адекватно формалізує оцінку функціонування господарюючих суб'єктів в сучасних умовах...використання рейтингових мето-

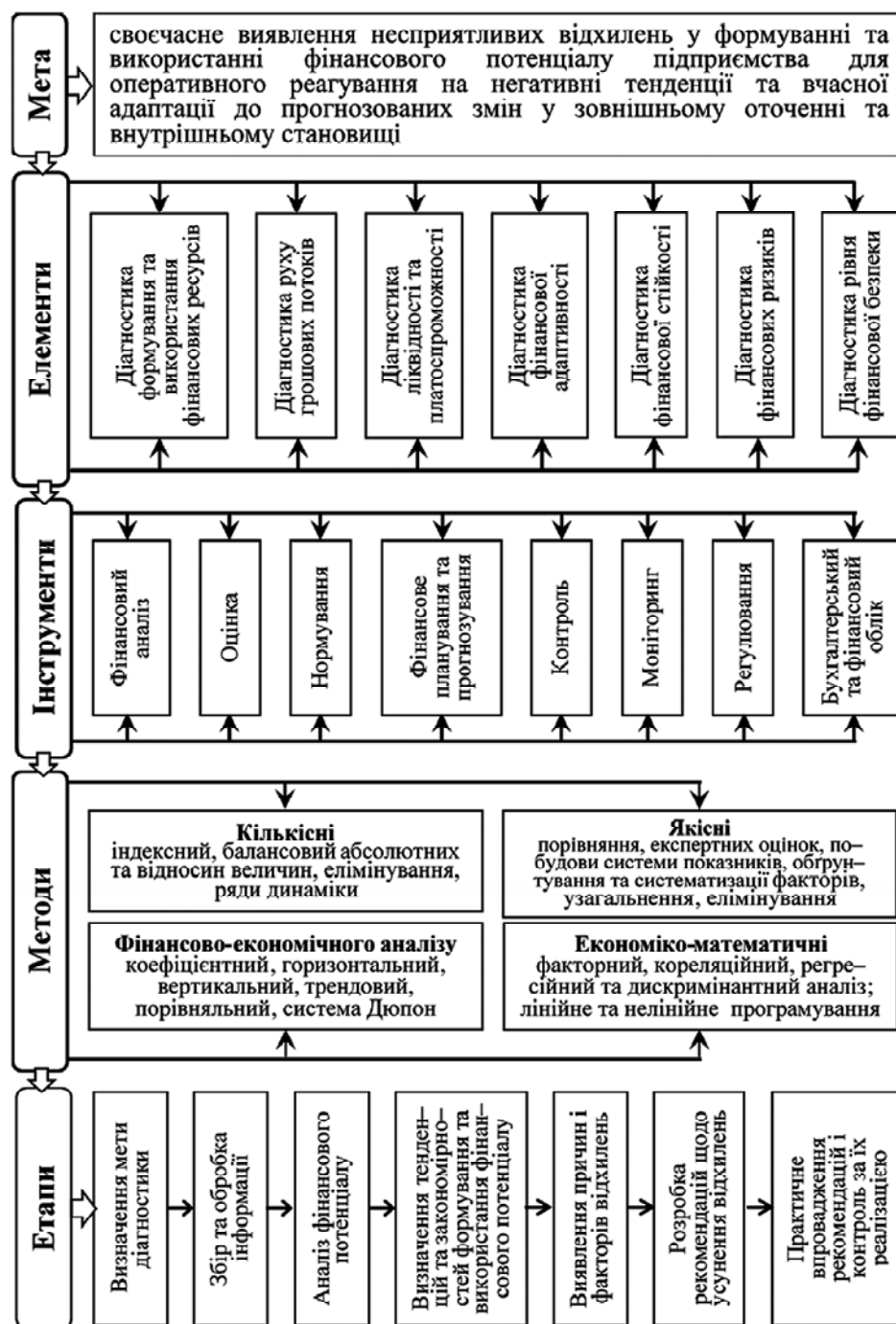

Рис. 1. Концептуальна модель системи діагностики фінансового потенціалу підприємства

Джерело: складено на основі [28–30].

дик" [27]. І, по-друге, практичне застосування методів діагностики фінансового потенціалу повинне враховувати стратегічні та поточні завдання підприємства, а також конкретні економічні умови його функціонування.

Вважаємо, що вибір методичного інструментарію доцільно здійснювати у контурі таких методів: кількісні (індексний, балансовий абсолютних та відносин величин, елімінування, ряди динаміки); якісні (порівняння, експертних оці-

нок, побудови системи показників, обґрунтування та систематизації факторів, узагальнення, елімінування); фінансово-економічного аналізу (коефіцієнтний, горизонтальний, вертикальний, трендовий, порівняльний, система Дюпон); економіко-математичні (факторний, кореляційний, регресійний та дискримінантний аналіз; лінійне та нелінійне програмування).

Технологія діагностики фінансового потенціалу має свою внутрішню логіку і передбачає реалізацію кількох послідовних етапів реалізації цього процесу. На першому етапі проводиться формулювання мети діагностики та завдань, реалізація яких дозволить досягти запланованої мети. Як уже зазначалося раніше, такою метою може бути своєчасне встановлення негативних тенденцій у формуванні та використанні фінансового потенціалу. В залежності від конкретних умов економічної діяльності підприємства мета може стосуватися й інших аспектів управління фінансовим потенціалом. При цьому вона повинна мати на увазі необхідність оперативної та адекватної реакції на

негативні зміни в економічних умовах формування й використання фінансового потенціалу.

Наступний етап передбачає збір та обробку інформації, пов'язаної з процесами формування і використання фінансового потенціалу. До якості інформаційного забезпечення пред'являються певні вимоги. Зокрема це її оперативність, достовірність, достатність та репрезентативність. Враховуючи ймовірнісний характер та варіативність багатьох індикаторів,

що характеризують економічні процеси у сфері формування та використання фінансового потенціалу, існує необхідність вибору відповідного інструментарію для забезпечення цих вимог.

Результати обробки інформативних масивів дозволяють провести аналіз різних аспектів управління фінансовим потенціалом. У процесі проведення такого аналізу важливо визначити тенденції та закономірності формування і використання фінансового потенціалу, а також виявити причини та фактори відхилень від бажаного (запланованого) тренду його розвитку. Узагальнення цих аспектів дає перспективу для розробки комплексу рекомендацій щодо усунення небажаних відхилень та його аналітичне обґрунтування, а також розкриває наявні резерви і можливості у цій сфері економічної діяльності підприємства.

На заключному етапі здійснюється практична реалізація розробленого комплексу рекомендацій, а також моніторинг та контроль за ходом її виконання.

Проведені нами узагальнення та обґрунтування дозволили запропонувати концептуальну модель системи діагностики фінансового потенціалу підприємства (рис. 1).

Наявність стандартизованого алгоритму діагностики фінансового потенціалу дозволяє оперативно відслідковувати динаміку та тенденції процесу його формування і використання, завчасно встановлювати небажані відхилення від запланованого тренду, своєчасно адаптуватися до можливих змін в економічних умовах функціонування підприємства.

Розробка і реалізація системи діагностики фінансового потенціалу на основі запропонованої концептуальної моделі має здійснюватися з урахуванням специфіки господарської діяльності підприємства, рівня розвитку його фінансового потенціалу, а також тенденцій і динаміки зовнішнього економічного оточення.

ВИСНОВКИ

Таким чином, проведе дослідження дозволяє констатувати, що перманентна діагностика фінансового потенціалу підприємства є важливим і необхідним елементом ефективної системи управління процесами його формування та використання.

Література:

1. Бикова В.Г. Оцінка та управління фінансово-економічним потенціалом підприємств загальнодержавного значення: монографія / В.Г. Бикова. — Д.: Наука і освіта, 2008. — 180 с.

2. Гудзь О.Є. Фінансовий потенціал регіону: проблеми визначення та оцінки // Сучасна економічна теорія та пошук ефективних механізмів господарювання: зб. матер. Міжнародної науково-практичної конференції (16—17 березня 2012 р. — Сімферополь / Відп. ред. Л.А. Кравченко. — Саки: ПП "Підприємство Фенікс", 2012. — 426 с. — С. 17—19.

3. Гудзь Ю.Ф. Фінансовий потенціал переробних підприємств АПК та методи оцінки / Ю.Ф. Гудзь // Науковий вісник Херсонського державного університету. — Серія: Економічні науки. — 2015. — Вип. 11. Ч. 2. — С. 89—93.

4. Дем'яненко М.Я. Оцінка кредитоспроможності агроформувань (теорія та практика): монографія / М.Я. Дем'яненко, О.Є. Гудзь, П.А. Стецюк. — К.: ННЦ ІАЕ, 2008. — 302 с.

5. Зеліско І.М. Особливості формування фінансових ресурсів інтеграційних аграрних формувань / І.М. Зеліско // Інвестиції: практика та досвід. — 2012. — № 12. — С. 41—44.

6. Кивачук В.С. Аналіз фінансового потенціала підприємства при определении кредитоспособности заемщика / В.С. Кивачук, Н.Г. Кот // Фінансовий простір. — 2014. — № 4 (16). — С. 83—91.

7. Непочатенко О.О. Організаційно-економічні механізми кредитування аграрних підприємств [Текст]: монографія / О.О. Непочатенко. — Умань: УВПП, 2007. — 456 с.

8. Стецюк П.А. Формування нової парадигми управління фінансовими ресурсами підприємств / П.А. Стецюк // Економіка АПК. — 2016. — № 6. — С. 77—83.

9. Трусова Н.В. Формування фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств Степової зони України / Н.В. Трусова // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). — 2014. — № 3 (27). — С. 167—172.

10. Танклевська Н.С. Фінансовий потенціал як категорія управління фінансами підприємства / Н.С. Танклевська // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. — 2009. — № 2. — С. 257—262.

11. Бачурин А.А. Аналіз производственной деятельности автотранспортных организаций: учеб. пособие / А.А. Бачурин; под ред. З.И. Аксеновой. — М.: Издательский центр "Академия", 2005. — 320 с.

12. Бердникова Т.Б. Аналіз и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия: учеб. пособие / Т.Б. Бердникова. — М.: ИНФРА-М, 2008. — 215 с.

13. Титов В.И. Аналіз и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия

тия: учеб. / В.И. Титов. — М.: Дашков и К, 2005. — 352 с.

14. Гавриленко И.Г. Диагностика экономического состояния предприятий по техническому обслуживанию и ремонту автомобилей в системе антикризисного управления: дис... канд. экон. наук / Н.В. Гавриленко. — Омск, 2006. — 145 с.

15. Матвеева С. Диагностика предприятия и ее модели / С. Матвеева // Проблемы теории и практики управления. — 2006. — № 2. — С. 112.

16. Либерман И.А. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности: учеб. пособ. / И.А. Либерман. — М.: РИОР, 2007. — 220 с.

17. Савичев А.А. Методика финансово-экономической диагностики при управлении устойчивым развитием малого и среднего предпринимательства / А.А. Савичев // Фундаментальные исследования. — 2015. — Выпуск журнала № 2 (часть 25). — С. 5649—5654.

18. Загорна Т.О. Економічна діагностика. Навчальний посібник / Т.О. Загорна. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 400 с.

19. Зимин Н.Е. Анализ и диагностика финансового состояния предприятий: учеб. пос. — М.: ИКФ "ЭКМОС", 2002. — 240 с.

20. Кони́на О.В. Финансовая диагностика: Учеб. пособие / О.В. Кони́на. — Волгоград: Политехник, 1998. — 54 с.

21. Сидоренко-Мельник Г.М. Роль фінансової діагностики в діяльності підприємства / Г.М. Сидоренко-Мельник // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. — 2013. — № 4 (1). — С. 15—19.

22. Мишин В.М. Исследование систем управления: учебник для вузов / В.М. Мишин. — М.: ЮНИТИ, ДАНА, 2003. — 527 с.

23. Кудріна О.Ю. Експертна діагностика стану менеджменту підприємства / О.Ю. Кудріна // Управління проектами та розвиток виробництва: зб. наук. пр. — Луганськ: вид-во СЧУ ім. В. Даля, 2011. — № 2 (38). — С. 46—49.

24. Трененков Е.М. Диагностика в антикризисном управлении [Электронный ресурс] / Е.М. Трененков, С.А. Дведенидова // Менеджмент в России и за рубежом. 2002. — № 1. — Режим доступа: <http://www.cfin.ru/press/management/2002-1/01.shtml>

25. Мельник О.Г. Фінансовий потенціал машинобудівного підприємства: сутність та індикатори оцінювання / О.Г. Мельник // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в

Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. — 2007. — № 606. — С. 46—51.

26. Левченко Н.М. Фінансовий потенціал підприємства: сутність та підходи до діагностики / Н.М. Левченко // Інвестиції: практика та досвід. — 2012. — № 2. — С. 114—117.

27. Туктарова П.А. Рейтинговая модель диагностики предприятий / П.А. Туктарова, А.П. Петренко // Экономика и управление народным хозяйством. — 2015. — № 7 (128). — С. 45—47.

28. Шепеленко О.В. Механізм діагностики фінансового стану підприємства / О.В. Шепеленко // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. — 2012. — № 6. — С. 33—37.

29. Жилкина А.Н. Финансовый анализ: учебник и практикум для прикладного бакалавриата / А.Н. Жилкина. — М.: Издательство Юрайт, 2016. — 285 с.

30. Шеремет А.Д. Методика финансового анализа деятельности коммерческих организаций / А.Д. Шеремет. — М.: ИНФРА-М, 2013. — 208 с.

References:

1. Bykova, V.H. (2008), Otsinka ta upravlinnja finansovo-ekonomichnym potentsilom pidpryemstv zahalnodergavnogo znachennja [Assessment and management of financial and economic potential of enterprises of national importance: Monograph], Nauka ta osvita, Dnipro, Ukraine.

2. Hudz', O.Ye. (2012), "Financial potential of the region: identification and evaluation problems", Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia: Suchasna ekonomichna teoriia ta poshuk efektyvnykh mekhanizmiv hospodariuvannia [International scientific and practical conference: Modern economic theory and the search for effective management mechanisms], National University, Simferopol, Ukraine, 16—17 march, pp. 17—19.

3. Hudz', Yu.F. (2015), "Financial potential of processing enterprises of agroindustrial complex and methods of estimation", Naukovyj visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu, vol. 2, № 11, pp. 89—93.

4. Dem'ianenko, M.Ya. Hudz', O.Ye. and Stetsiuk, P.A. (2008), Otsinka kredytopromozhnosti ahroformuvan' (teoriia ta praktyka), [Assessment of the creditworthiness of agroforming (theory and practice): Monograph], NSC IAE, Kyiv, Ukraine.

5. Zelisko, I.M. (2012), "Features of the formation of financial resources of integration agrarian formations", Investytsii: praktyka ta dosvid, vol. 12, pp. 41—44.

6. Kyvachuk, V.S. and Kot, N.G. (2014), "Analysis of the financial potential of the enterprise in determining the borrower's creditworthiness", *Finansovyy prostir*, vol. 4 (16), pp. 83—91.
7. Nepochatenko, O. O. (2007), *Orhanizatsijno-ekonomichni mekhanizmy kredytuvannia ahrarykh pidpryemstv*, [Organizational and economic mechanisms of crediting agrarian enterprises: Monograph], UVPP, Uman, Ukraine.
8. Steciuk, P.A. (2016), "Formation of a new paradigm of management of financial resources of enterprises", *Ekonomika APK*, vol. 6, pp. 77—83.
9. Trusova, N.V. (2014), "Formation of financial potential of agricultural enterprises of the Steppe zone of Ukraine", *Zbirnyk naukovykh prats' Tavrijs'koho derzhavnogo ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky)*, vol.3 (27), pp. 167—172.
10. Tanklevskaya, N.C. (2009), "Financial potential as a category of financial management of the enterprise", *Visnyk Donbas'koi derzhavnoi mashynobudivnoi akademii*, vol. 2, pp. 257—262.
11. Bachuryn, A.A. (2005), *Analyz proyzvodstvenno-khoziajstvennoj deiatel'nosti avto-transportnykh orhanyzatsyj*, [Analysis of production and economic activity of motor transport organizations], Akademiya, Moscow, Russia.
12. Berdnykova, T.B. (2008), *Analyz y dyahnostyka fynansovo-khoziajstvennoj deiatel'nosti predpryatiya*, [Analysis and diagnostics of financial and economic activity of the enterprise], INFRA-M, Moscow, Russia.
13. Tytov, V.Y. (2005), *Analyz y dyahnostyka fynansovo-khoziajstvennoj deiatel'nosti predpryatiya*, [Analysis and diagnostics of financial and economic activity of the enterprise], Dashkow, Moscow, Russia.
14. Havrylenko, Y.H. (2006), *Dyahnostyka ekonomycheskoho sostoiannya predpryatiy po tekhnicheskomu obsluzhyvanyiu y remontu avtomobylej v systeme antykrizysnoho upravleniya*, [Diagnostics of the economic condition of enterprises for maintenance and repair of cars in the system of anti-crisis management: Monograph], Omsk-Print, Omsk, Russia.
15. Matveeva, S. (2006), "Diagnostics of an enterprise and its models", *Problemy teoryy y praktyky upravleniya*, vol. 2, pp. 112.
16. Lyberman, Y.A. (2007), *Analyz y dyahnostyka fynansovo-khoziajstvennoj deiatel'nosti*, [Analysis and diagnostics of financial and economic activity], RIOR, Moscow, Russia.
17. Savichev, A.A. (2015), "Methods of financial and economic diagnostics in managing the sustainable development of small and medium-sized businesses", *Fundamental'nye yssledovaniya*, vol. 2 (25), pp. 5649—5654.
18. Zahorna, T.O. (2007), *Ekonomichna diahnostyka*, [Economic diagnostics], Tsentri uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
19. Zymyn, N.E. (2002), *Analyz y dyahnostyka fynansovoho sostoiannya predpryatiy*, [Analysis and diagnostics of the financial condition of enterprises], YKF "Ekmos", Moscow, Russia.
20. Konyna, O.V. (1998), *Fynansovaia dyahnostyka*, [Financial diagnostics], Polytehnnyk, Volgograd, Russia.
21. Sidorenko-Melnik, G.M. (2013), "The role of financial diagnostics in the corporate business", *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. 4 (1), pp. 15—19.
22. Myshyn, V.M. (2003), *Yssledovanye system upravleniya*, [Management systems research], Unity Dana, Moscow, Russia.
23. Kudrin, O.Yu. (2011), "Expert diagnosis of the state of enterprise management", *Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnyctva*, vol. 2 (38), pp. 46—49.
24. Trenenkov, E.M. and Dvedenidova, S.A. (2002), "Diagnostics in anti-crisis management", *Menedzhment v Rossyy y za rubezhom*, [Online], vol.1, available at: <http://www.cfin.ru/press/management/2002-1/01.shtml> (Accessed 10 Oct 2018).
25. Melnyk, O. G. (2007), "Financial potential of the machine-building enterprise: the essence and indicators of evaluation", *Visnyk Natsional'noho universytetu "L'vivs'ka politekhnika". Menedzhment ta pidpryemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku*, vol. 606, pp. 46—51.
26. Levchenko, N.M. (2012), "Financial potential of the enterprise: the essence and approaches to the diagnostics", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 2, pp. 114—117.
27. Tuktarova, P.A. and Petrenko, A.P. (2015), "Rating model for enterprise diagnostics", *Ekonomyka y upravlenye narodnym khoziajstvom*, vol. 7 (128), pp. 45—47.
28. Shepelenko, O.V. (2012), "Mechanism of diagnostics of the financial condition of the enterprise", *Naukovyy visnyk: Finansy, banky, investytsii*, vol.6, pp. 33—37.
29. Zhylkina, A.N. (2016), *Fynansovyy analiz*, [Financial analysis], Urait, Moscow, Russia.
30. Sheremet, A.D. (2013), *Metodyka fynansovoho analyza deiatel'nosti kommercheskykh orhanyzatsyj*, [Methodology of financial analysis of the activities of commercial organizations], INFRA-M, Moscow, Russia.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2018 р.